

Min oldefar i krigen 1864

Af Jørgen H. Møller

Sneppevænget 14
5610 Assens
Tlf. 64 71 27 14/51 78 27 14
sneppe14@webspeed.dk

8. Brigades berømte modangreb ved Dybbøl. Maleri af Vilhelm Rosenstand. Wikipedia.

Min oldefar, Christen Hansen Philipsen, blev født 14. juli 1837 i Holm, Nordborg Sogn, og døde 25. september 1914 samme sted. Og han deltog i krigen 1864.

Christen H. Philipsen var tilknyttet 1. Kompagni - 20. Regiment - 8. Brigade, som var en del af 3. Division under kommando af generalmajor P.F. Steinmann. 8. Brigade bestod af 9. og 20. Regiment, hvis kommandør var oberst P.U. Scharffenberg. 20. Regiment bestod af 1., 2., 5. og 6. Kompagni, og det var altså 1. Kompagni, hvis chef var kaptajn H.H.N.J. Daue, som Christen H. Philipsen hørte til.

Han var med i tilbagetoget fra Dannevirke til Sønderborg den 5.-8. februar 1864. I bogen *Den dansk-tydske Krig 1864*,¹ Bind 1, s. 268, kan man følge hans og kompagniets tilbagetog.

¹ Den dansk-tydske Krig 1864, bd. 1-3, udgivet af Generalstaben i 1890-92.

Tilbagetoget fra Dannevirke

5. februar:

Afmarch fra stillingen.

8. Brigade maatte standse ved Taterkro (kun en fjerdingvej fra Slesvig) og kunne først om Morgenen Kl. 3 fortsætte Marchen (side 275).

6. februar:

20. Regiment besatte midlertidig den sydlige Rand af Skoven (side 283). 20. Regiment trak sig tilbage gennem 9. Regiment til Høiderne ved Sr. Smedeby (side 284.)

Kampen ved Sankelmark (side 285).

Generalmajor P.F. Steinmann, kommandør for 3. Division bliver saaret (side 291).

8. Brigade tog Stilling S. for Byen (side 293).

Oberst Neergaard tog i den saarede

- General Steinmanns Sted Kommandoen over 3. Division (side 293).
3. Division med 7. og 8. Brigade tager opstilling umiddelbart N. for Flensborg (side 295).
7. februar: 3. Division havde uden Afbrydelse fortsat Marchen til Sønderborg, hvor dens hovedstyrke forblev (side 301).
8. februar: General Wilster ansættes under General Steinmanns Forfald som Kommandør over 3. Division (side 305).
9. februar: I Henhold til den tagne beslutning om at overføre 3. Division søværts til Fredericia stode om Morgenen Kl. 7 8. og 9. Brigade i Sønderborg færdige til Indskibning. Overførslen foretoges i halv Storm og Snefog, saa at kun 3 af skibene naaede Fredericia om aftenen og foretog Landsætningen til dels i Baade; de andre maatte overnatte dels uden for Fredericia, dels ved Assens (side 309).
- På Als foretoges en Omflytning efter 8. og 9. Brigades Bortmarch (side 309).
10. februar: 8. og 9. Brigade under Kommando af Oberst Neergaard ere i dag overskibede til Fredericia. Der er tillagt Oberst Neergaard Ordre at melde sig hos General Hegermann og at rykke frem fra Fredericia efter hans nærmere Anordning, saasnart Tropperne ere i Stand til at tiltræde Marchen (side 312).
- I løbet af dagen landsattes Resten af 8. og 9. Brigade i Fredericia. Vejret var meget slet, stærkt Snefog med Frost og Blæst (side 312).
- 11.-17. februar: 8. Brigade sendes frem til Kolding afsnittet, men beordres atter tilbage til Fredericia (Bind 2, side 18).
8. marts: 20. Regiment havde Forpost bag Elbo Dalen. 1. Kompagni Ø. for Krybily Kro (side 59).
8. marts: 20. Regiments 1. Kompagni afskæres ved Snoghøj og maatte overgive sig (side 65). Kompagniet tages til fange.
8. Brigade blev som nævnt overført med skib fra Sønderborg til Fredericia den 9. og 10. februar. Her deltog min oldefar i flere fægtninger i Fredericia fra 11. februar til 8. marts.

Forfatterens oldefar, Christian Hansen Philipsen

Fangenskab i Spandau

Men den 8. marts gik det galt, idet 20. Regiments 1. Kompagni blev afskåret ved Snoghøj, og hele kompagniet blev taget til fange og ført til Tyskland. Fangerne kom til fæstningen Magdeburg, men det gjaldt

dog ikke alle, idet Christen H. Philipsen blev overført til fængslet Spandau ved Berlin. Det ved jeg bl.a. fra en lille salmebog, som er bevaret i familien. Den stammer fra tiden i Spandau, for han har skrevet i den: *Denne Psalmebog har jeg faaet udleveret, da jeg sad i Krigsfangenskab i Spandau i Preusen. Christen Philipsen, 20. Regiment, 1. Compagni, Nr. 467.*

Uddrag fra Fredericias historie. Fredericia 1864

Efter den danske hærs tilbagetrækningen 6. februar 1864 fra Dannevirke til Dybbøl, nåede de prøjsiske og østrigske tropper i begyndelsen af marts til Fredericia. Den 8. marts blev kaptajn H.J. Daue afskåret med hele 20. Regiments 1. Kompagni foran fæstningen og taget til fange og sendt til fæstningen Magdeburg som krigsfanger. Han beretter selv følgende om begivenheden i et brev hjem til sin afdeling: "Jeg ser mig om til alle Sider for at se Fjendens Stilling, og hvilken Udvej, der mulig var. Foran mig, langs Bakkerøgningen og tæt ved Skrænten til Havet stod der mindst et fjendtligt Kompagni, til venstre rykkende ned fra Bakkerne og ud af Skoven 2 Kolonner mindst af 5 á 6 Kompagnier frem, og paa Bakkerne bag dem prodsede² Kanoner af, mens jeg ved Siden af dem saa Overkroppen af de saakaldte røde Husarer. Bagved mig, paa den Bakke, under hvis Skrænt jeg nys var rykket frem, var mindst et par fjendtlige Kompagnier, og jeg var saaledes paa de tre Sider omgivet af mindst 2000 Mand af alle tre Vaaben, der vedblev at myldre frem, at formere sig mere hvert Øjeblik og sende tusinder og atter tusinder af Projektiler ind imod Kompagniet, som var næsten aldeles udækket. Paa den fjerde Side havde jeg Havet, hvor intet Fartøj, ingensomhelst Hjælp viste sig. Min lille Skare, som var reduceret til

2 prodsede: blev gjort skydeklar, kørt i stilling

120 Mand, laa for Størsteparten i Sandet. Min ældste Løjtnant var enten død eller meget haardt saaret, Mandskabet havde for Øjeblikket for det meste ingen Skud i Geværet og var meget udmattet af de overordentlige Anstrengelser. Jeg stod i Dalen. Den vel 20 Gange stærkere Fjende stod paa Bakkerne i en Afstand af 100-300 Alen. Forinden jeg med mit udmattede Mandskab havde naaet Halvhøjden af en af de Bakker, jeg maatte storme for at bryde gennem Fjendens Kreds, ville Kompagniet være fuldkommen omringet og massakreret. Forsøget dertil syntes mig at være det samme som til ingen Verdens Nytte at lade mine Folk slagte. Jeg gav Tegn til Overgivelse. Det var omtrent kl. 1½ Eftermiddag." ³

Fægtningen blev naturligvis omtalt i den lokale presse. I Middelfart Avis den 9. marts 1864 hedder det: Igaar morges begyndte en stærk Skydning i Jylland. I Løbet af Formiddagen kunde man herfra Byen iagttage, hvorledes Fægtningen trak sig nærmere og nærmere mod Kysten, indtil den omtrent ved Middagstid stod ved Snoghøi. Den tæt ved Færgegaarden beliggende Skov synes for en Tid at have været Kamppladsen; men vore Tropper nødtes til atter at trække sig tilbage. Desværre lykkedes det her Fjenden at afskjære et Compagni af Vore, der bleve tagne tilfange; men vi maa høilig beklage og forundre os over, at de fyenske Batterier ved Kongebroen ikke vare satte istand, da disse ellers vilde kunne have forhindret Fjenden at nærme sig Stranden, medens man i Baade havde modtaget Soldaterne. Kampen fortsattes om Eftermiddagen, Skydningen blev stærkere, Fægtningen var nu Ø. og NØ. for Snoghøi imod Fredericia og skal endogsaa have trukket sig betydelig ad Veile. Først i Mørkningen blev Alt roligt. Fjenden sendte Granater over imod Striib nok egentlig efter en i Bugten liggende Skonnert, dog uden at træffe denne; men det synes ogsaa her forunderligt, at Batterierne ved Striib ikke vare belagte med Kanoner, skjønt der nu i lang Tid er arbejdet paa disse Dag for Dag. Der sendtes ogsaa Granater imod Batterierne ved Kongebroen, men ogsaa her uden at gjøre Skade. En af disse faldt og sprang i Hindsgavls Gaard. Om forholdene under fangenskabet i fæstningen har vi en beskrivelse, som en anden fange, Mikkel Nielsen, sendte hjem til sin familie. Han fortæller:

Den 1. April om Aftenen Kl. 8 kom vi til en Fæstning, som hedder Spandau, og som ligger 36 Mil fra Hamborg, og 2 Mil nær Berlin. Der fik vi den første Aften Ærter, og saa blev vi henført et Stykke uden for Byen, hvor vi kom ind i et Hotel, hvor det ellers var, det kunde jeg ikke se, for det var jo

³ https://www.fredericiashistorie.dk/html/fredericia/artikler/fa_1864.html

Aften. Men da vi kom derind, da laa der en tynd Halmsæk, et Lagen og to Tæpper til hver Mand, det skulde saa være vores Seng.

Hvad der nu var det mest behagelige for mig, det var at komme af Klæderne, thi det var en Nyhed, da det var første Gang, siden Krigen var udbrudt, og jeg sov saa godt til næste Morgen. Da jeg saa kom op og kom ud, saa jeg, at vi laa i et muret Blokhuis inde i en Skanse. Huset var stærkt, thi der var 3 Alen Mur, og saa var det tildækket med Jord foroven.

Vi kom til at ligge en 120 Mand i denne yndige Bopæl, og hvad vores Levemaade angaar, da er det for tiden saaledes: Hver 4. Dag faar vi et Brød, som jeg antager vejer mellem 5 og 6 Pund. Brødet er godt. Hver Morgen faar vi hver en Portion Kaffe, som er ganske tynd og simpel. Om Middagen faar vi hver anden Dag Ærter og hver anden Dag Bønner, og saa fremdeles. Sommetider faar vi hvert et lille stykke Kød eller Flæsk, men ellers er det kogt paa Kartoffler og Peber. Hver Eftermiddag faar vi hver 3 Lod Fedt eller Smør, det er vores hele Forplejning.

Forresten er Tiden lang og kedelig, vi maa gaa paa Fæstningsarbejde hver Formiddag fra Kl. 5 til 11, den øvrige Tid skal vi holde os i dette Blokhuis. Penge er der ingen Tale om, andre end de vi kunde faa fra Hjemmet.

Mens Christen H. Philipsen sad som fange i Spandau, sendte han et brev hjem til sine forældre. Han skrev heri:

Til: Hans Christian Philipsen i Holm,
pr. Nordborg paa Als i Danmark

Spandau d. 25. Marts, 1864

Kære Forældre.

Nu er jeg kommen langt Syd paa siden sidste Brev jeg sendte Eder, men jeg haaber nok I ved, hvorledes det er gaaet med mig og hele Compagniet, da vi fik nogle til at gøre det bekjendt, da vi rejste herop. Vi blev taget til Fange d. 8. marts om Middagen nede ved Stranden ved Snoghøj, vi blev helt afskaaret, og hele Compagniet med Offiserer og det hele blev taget. Tabet af Mandskab var ubetydelig, men I kan tro, det var en varm Formiddag, vi var ude på Forpost et par Mil uden for Fredericia, men Fjenden kom straks om Morgenen, og Overmagten var der. Jeg er sund og rask, som jeg ønsker, at I ogsaa er, men længes hver Dag efter, at der maatte blive Fred i Landet, at jeg kunne komme hjem til Eder igen, jeg er i Fangenskab i Spandau i Preuhsen, 35 Mile fra Hamborg, og vi ere 14 fra Als. Jeg beder Eder kære Forældre at hilse deres Familie, nemlig H. Johnsen, C.

Hansen, P. Thomsen og H. Berthelsen, at de ere raske. Paa-sken er ikke saa for os her, som hjemme, men jeg haaber at det vil blive bedre til næste Paaske. Vi gaar paa arbejde hver Formiddag, nemlig om Søgnedagene, men Arbejdet er ikke saa strænkt. Nu ender jeg min Skrivelse med et hærligt Hil-sen til Eder kære Forældre og Søkende og min Ven.

Christen Philipsen

Hvis I vil probere at skrive mig til, da er min Adresse til: Christen Philipsen, 20. Regiment 1. Compagn. Nr. 467 Krigsfange i Spandau.

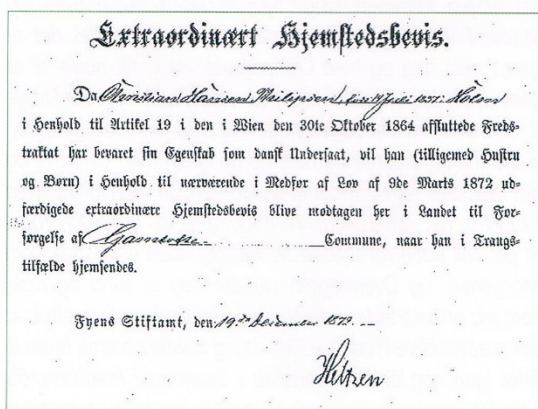
Efter krigen

Christen vendte tilbage til hjemmet, og den 23. maj 1867 blev han gift med Oline Rosalie Kjestine Jørgensen fra Augustenborg.

Men nu var Slesvig kommet under Preussen, og det gav nye problemer. Allerede i 1870 var Preussen i krig igen, og han kunne forvente at blive indkaldt til den fransk-tyske krig. Eftersom han havde bevaret sin danske indfødsret, valgte han at optere til Danmark, og derfor rejste han til Fyn.

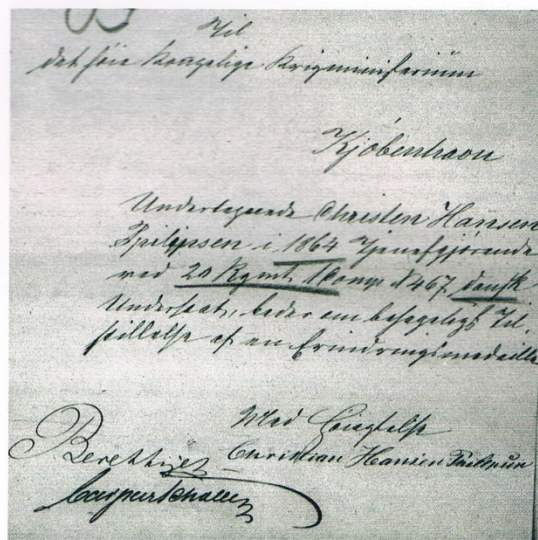
I 1870 nægtede Preussen personer, som havde opereret til Danmark, tilladelse til at vende tilbage til deres hjemstavn, medmindre de foreviste et Hjemstedsbevis, som kunne udstedes af den kommune, hvor optanten sidst havde opholdt sig.

Hjemstavsbeviset forpligtede kommunen til i trangstil-fælde at forsørge optanten og hans familie, hvis det blev nødvendig. Staten ville så refundere kommunens eventuelle udgifter til "Slesvigerens forsørgelse", også efter at han eventuelt rejste tilbage.

Christian Hansen Philipsens hjemstedsbevis

Beviset er udstedt i Gamtofte Sogn den 19. december 1872. I kirkebogens afgangsliste for Gamtofte fremgår det, at han er rejst tilbage til Slesvig den 2. november 1872. Vi har i familien været bekendt med, at han blev fængslet i 14 dage efter sin hjemkomst. Forklaringen på det kan være, at han ikke havde fået sit Hjemstavsbevis rettidigt.

Ansøgningen om erindringsmedaljen, rekvireret fra Rigsarkivet

Erindringsmedaljen for 1864 – og Christian H. Philipsen med medaljen på jakken

Veteranstævne og hædersgave

Efter krigen blev der fremsat forslag om, at alle deltagere i de slesvigske krige som erkendtlighed for deres dåd skulle have en medalje. Men man kunne i Rigsdagen dog ikke blive enige om det, så da det endelig blev besluttet i 1876, var der gået så lang tid, at fortjenstmedaljen blev omdøbt til erindringsmedaljen. Krigsveteranerne skulle selv søge om

tildelingen. Man regnede med, at ca. 46.000 var berettiget til 1848-50-medaljen, mens antallet for 1864 var ca. 58.000. Ca. 2.900 mænd udmærkede sig ved at kunne søge begge medaljer. Der blev præget tre forskellige medaljer: en for dem, der havde været med i 1848-50, en anden for deltagerne i 1864 og endelig en særlig medalje for dem, der havde deltaget i begge krige. Medaljerne blev uddelt i 1876-77 i små hvide papæsker uden navn.

Som så mange andre veteraner søgte også Christen H. Philipsen om erindringsmedaljen, da det blev muligt. Og i 1914 modtog han den livsvarige hædersgave for sin deltagelse i kampen for fædrelandet i året 1864. Gaven var på 100 kr. om året. Han opnåede dog kun at få udbetalingen en enkelt gang, inden han døde den 25. september 1914.

HÆDERSGAVEBREV.

Bogstav **VV** Nr. 17252

FINANSMINISTERIET

meddeler herved,

at der i Henhold til Lov af 27. Oktober 1913 er tillagt

Christian Hansen Philipsen

som LIVSVARIG AARLIG HÆDERSGAVE for Deltagelse i Kampen for Fædrelandet i Aaret 1864:

ET HUNDREDE KRONER

der forfalder til Udbetaling første Gang for 1914 tidligst den 15. Februar og derefter hvert Aars 15. Januar forud for et Aar.

Beløbet vil blive udbetalt ved *den kgl. preussiske Regerings Hovedkasse i Slæby*

Modtageren maa som Bevis for sin Berettigelse til at hæve Beløbet forevise dette Hædersgavebrev, som er betegnet med det Bogstav, og det Nummer, hvorunder han er optaget i Finansministeriets Bøger. Kassereren vil derefter udlevere en Kvittering. Naar denne tilbageleveres behørigt underskrevet og forsynet med en af en troværdig Mand udfærdiget Erklæring om, at den ovenfor nævnte er i Live den 15. Februar 1914 og senere den 15. Januar i det Aar, for hvilket Hædersgaven hæves, vil Beløbet blive udbetalt.

Hvis Beløbet formødeligt Forandring af Opholdssted eller af andre Grunde ønskes anvist ved en anden kongelig Kasse (Amtstue, Toldkasse eller Posthus) end den anførte, vil saadant kunne ske, naar skriftlig Begæring med Oplysning om det Bogstav og Nr., som staar paa dette Brev, fremsættes for Finansministeriet.

Kjøbenhavn, den *4 Juni* 1914

Stuart Brandel

Hædersgavebrevet fra finansministeriet til Christian Hansen Philipsen

Vi ved, at han deltog i et Veteranstævne i København, som blev afholdt i dagene 17. - 19. april 1914. Der var lagt et fint program for stævnet:

- Fredag: Ankomst til København.
- Lørdag: Gudstjeneste i Vor Frue Kirke. Veteranogkørsel. Højtidelighed i det kgl. Teater. Sammenkomster i forskellige foreninger.
- Søndag: Modtagelse på Københavns Rådhus og på Frederiksberg Slot. Festforestilling i "Det ny Teater"
- Mandag: Mindekoncert i Vor Frue Kirke. Forestilling i "Det ny Teater" Hjemrejse.

Under opholdet var der for alle veteraner, der bar emblem, gratis kørsel med alle sporvogne, og gratis adgang til forskellige museer og biografteatre. Det har været en stor begivenhed for folk fra hele landet, hvoraf mange nok ikke var vant til at færdes i hovedstaden. Men udenbys veteraner skulle ikke føle sig fortabt i storbyen, for de var når som helst i løbet af dagen velkomne i Kristelig Forening for unge Mænds Soldaterhjem i Gothersgade 115. Her ville der stå et dækket kaffebord til fri rådighed.

Det store veteranstævne fik stor omtale i tidens aviser. Her er et billede fra Frederiksberg slotsgård kommet på forsiden af Nationaltidende den 20. april. Mediestream.

